

Een SEL-fie voor je leerlingen

Kees van Overveld

Ieder kind heeft recht op een veilige schoolomgeving. Hoe dat woord 'veilig' invulling krijgt, verschilt nogal per land. Ik las onlangs een bericht over basisscholen in de Verenigde Staten. Men gaat daar zogenaamde 'bodyguard blankets' gebruiken. Deze dekens zijn gemaakt van kogelwerend materiaal en ze moeten een antwoord zijn op de vele schietincidenten in Amerikaanse scholen. Wat je ziet, is dat men achteraf oplossingen bedenkt voor problemen die eerder en anders aangepakt hadden moeten worden. In dit artikel zal ik de aandacht richten op preventie: Hoe voorkóm je juist problemen?

Preventie

Leraren en leerlingen brengen een groot deel van de dag met elkaar door in een relatief kleine ruimte. Het is prettig als ieder groepslid zijn uiterste best doet om de sfeer plezierig te houden. In veel onderwijssituaties gaat het mis als de groep geen echte groep is. Het gevoel van onderlinge verbondenheid ontbreekt en niemand voelt zich verantwoordelijk voor de ander. In deze situaties is de spanning te snijden en je merkt als leraar dat je voortdurend achter de feiten aanloopt. Je bent eerder reactief dan voorkómend bezig. Naar mijn idee moeten we in het

onderwijs de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen uiterst serieus nemen. Leerlingen die hun eigen emoties kunnen duiden en zich kunnen inleven in de gedachten van de ander, zullen minder snel geneigd zijn anderen te kwetsen of pijn te doen. Hoe mooi zou het zijn als scholen zich nadrukkelijker gaan richten op sociaal-emotioneel leren (SEL): de tegenhanger van het schoolse leren. Meer positieve aandacht voor SEL leidt ongetwijfeld tot minder negatieve aandacht voor gedrag van leerlingen. En dat is nu precies waar het bij preventie om gaat!

Vijf competenties

SEL gaat over het leren omgaan met jezelf en de ander. We weten uit onderzoek dat er vijf competenties belangrijk zijn (zie schema op bladzijde 9).

Emotioneel-sociaal?

Sociaal-emotioneel. Eigenlijk een raar woord. Want als je naar de ontwikkeling van kinderen kijkt dan zie je dat de leerling eerst besef van zichzelf moet krijgen voordat de ander in beeld komt. Buikpijn, hoofdpijn, een bonzend hart of kippenvet; allemaal signalen van ons lichaam die waarschuwen dat er iets belangrijks,

	Competentie	Omschrijving
Ik competenties	Besef van jezelf	<ul style="list-style-type: none"> • Kennis van je eigen lichaam • Gevoelens herkennen en benoemen • Zelfvertrouwen
	Zelfmanagement	<ul style="list-style-type: none"> • Heftige emoties controleren • Doelgericht gedrag • Weten wanneer je hulp moet zoeken
Jij competenties	Besef van de ander	<ul style="list-style-type: none"> • Empathie • Je inleven in de ander • Diversiteit waarderen
	Relaties met anderen	<ul style="list-style-type: none"> • Vrienden maken • Vrienden houden • Conflicten voorkomen en oplossen
Wij competenties	Keuzes maken	<ul style="list-style-type: none"> • Eerlijk onderhandelen • Goed zijn voor jezelf en de ander • Zelfreflectie

spannends of engs aan de hand is. Jonge kinderen moeten leren dat we voor die signalen woorden hebben: angst, verdriet, woede, opgewondenheid of frustratie. Wie kan vertellen wat hij voelt, zal zijn eigen lichaam leren kennen en vertrouwen. En die herkenning leidt uiteindelijk tot zelf-vertrouwen, de basis om met anderen in contact te komen.

Het woord sociaal-emotioneel kunnen we laten voor wat het is, als we in ons onderwijs maar wel rekening houden met de emotionele onderwijsbehoefte van de leerling.

Gun leerlingen het beste

Als leraar gun je je leerlingen het allerbeste. Bijdragen aan de persoonsontwikkeling is een mooie uitdaging voor iedere onderwijsgevende. Laten we in het Nederlandse onderwijs bewijzen dat we geen kogelwerende dekens nodig hebben. Een goed programma voor sociaal-emotioneel leren zou afdoende moeten zijn. Wilen we de ontwikkeling van leerlingen echt stimuleren dan moeten we de leerlingen helpen om zichzelf te leren kennen en de ander te leren zien. Anders gezegd: geef ze een rol in de afdruk van een plezierig schoolleven, gun je leerlingen een SEL-fie! ●

Kees van Overveld

Kees van Overveld is gedragsdeskundige. Hij werkt ruim dertig jaar in het onderwijs. In die periode was hij invaller, leraar en intern begeleider in het speciaal onderwijs, schooladviseur, hogeschool hoofddocent en onderzoeker. Op dit moment werkt hij deels bij de Hogeschool Utrecht en deels in zijn eigen bedrijf: www.keesvanoverveld.nl. Kees van Overveld heeft expertise in het brede domein van gedrag. Dat loopt uiteen van kennis over het opbouwen van een veilig pedagogisch klimaat tot en met het voorkomen en aanpakken van pesten, agressie en geweld in scholen. Kees ziet het als een uitdaging om lastig toegankelijke bronnen over gedrag, zoals onderzoeksrapporten en buitenlandse artikelen, te vertalen naar praktische theorie en handvatten voor iedere leraar. 'Er is heel veel kennis over wat werkt,' aldus Van Overveld. 'We hoeven het wiel niet opnieuw uit te vinden'. In zijn boek *Groepsplan Gedrag* heeft hij al die kennis gebundeld.